

Nr 416.

Av herr **Birke m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 219, angående anslag till teckning av ytterligare aktier i Svenska skifferoljeaktiebolaget.

I proposition nr 219 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att anvisa ett investeringsanslag av 3 milj. kr. för teckning av ytterligare aktier i Svenska skifferoljeaktiebolaget. Förslaget grundar sig på framställningar från bolaget om ytterligare kapitaltillskott i anledning av bl. a. en planerad distribution i egen regi av vid bolagets anläggningar i Kvarntorp tillverkad gasol. Enbart för detta ändamål skulle enligt bolagets beräkningar erfordras ett kapitalbehov av ca 4 milj. kr. i slutet av 1952, sedan en planerad utvidgning av produktionskapaciteten då slutförts till en kostnad av samma storlek. Enligt uppgjord prognos skulle bolagets produktionskapacitet beträffande gasol i slutet av år 1949 uppgå till ca 10 000 ton för att därefter successivt stiga till maximum 12 000 ton per år i slutet av år 1952. Denna produktion skulle fördela sig på förbrukning inom hushåll, industrier, export och tillverkning inom bolaget av kemisk-tekniska produkter.

Såsom skäl för Kungl. Maj:ts framställning anför föredragande departementschefen, att när bolagets gasolanläggning enligt föreliggande planer beräknas stå färdig att leverera gasol i mitten av år 1948 måste en distributionsapparat senast vid denna tidpunkt stå färdig. Vidare har departementschefen »under hand» inhämtat att för närvarande inom landet icke finnes någon utrustning av det speciella utförande, som erfordras för en dylik distribution, varför ny utrustning under alla förhållanden måste anskaffas. Då det vidare enligt departementschefen gäller att på den svenska marknaden introducera »en i stort sett ny produkt» vore det av största vikt för bolaget att redan från början behärska prissättningen av gasolen i detaljhandeln, så att ej höga mellanhandsmarginaler förhindra en snabb utbyggnad av marknaden och ett fullt utnyttjande av gasolanläggningens kapacitet.

Riktigheten av dessa uttalanden måste bestridas. Denna gas är icke en ny produkt; sedan långt före kriget har den slagit igenom på kontinenten och i USA. Icke heller på den svenska marknaden är den ny; redan 1938 bildades ett svenskt företag, AB Shellgas, för försäljning av denna butangas, som hit importerades från Holland, på den svenska marknaden. Vid krigsutbrottet 1939 hade detta företag organiserat försäljning på Mellansverige och vidtagit förberedelser för en effektiv försäljningsorganisation för övriga landsdelar. På

grund av avspärningen måste företaget under krigstiden inskränka sin verksamhet till enbart leveranser från lager till gamla kunder av olika kategorier. Sommaren 1946 kunde de under kriget förstörda men nu återuppförda holländska raffinaderierna börja leverera butangas igen till Sverige, och företaget kunde ånyo börja bygga ut sin försäljningsorganisation och distributionsapparat. I förra avseendet har företaget träffat avtal med ett antal återförsäljare och vad beträffar det sistnämnda ha stora beställningar av distributionsmateriel placerats hos såväl svenska industrier i den mån de kunnat leverera som i utlandet. Vidare har företaget vidtagit förberedelser såväl tekniskt sett som försäljningsmässigt för tillhandahållandet på den svenska marknaden av en annan gas, propangas, för skärning och lödning m. m. inom industrien. Denna gas importeras från Holland och är avsedd att distribueras även till hushållen, då till hösten därför lämpliga flaskor komma att stå till förfogande.

Endast i så måtto är gasolen ny på den svenska marknaden, att den redan tillhandahållna shellgasen på grund av den mindre svavelhalten kvalitativt sett är högvärdigare än den gasol, som skifferoljebolaget för närvarande kan producera. Likväl är det ju att hoppas, att den svenska gasoltillverkningen skall kunna förbättras så att den blir mera likvärdig med shellgasen. Den av skifferoljebolaget planerade gasolanläggningen bör dock komma till stånd i den mån densamma kan bli lönande, då detta givetvis är ett svenskt försörjningsintresse. Gasen i och för sig är ju värdefull ur bränslesynpunkt och kan vara av stor betydelse särskilt i avspärningstider. Däremot kan det icke anses riktigt i nuvarande allmänna bristsituation inom landet att för stora kostnader, av bolaget beräknade till 4 milj. kr. såsom förut sagts, bygga upp ytterligare en försäljnings- och distributionsapparat för gasolen. Vidare är att märka, att skifferoljebolagets planerade maximiproduktion, såvitt man nu kan se bl. a. på grund av materialbristen, icke kan finna avsättning i sin helhet inom landet utan en relativt stor del antagligen måste exporteras. Då måste det vara av värde att ha en redan inarbetad internationell försäljningsorganisation till hands. I detta sammanhang må anmärkas, att AB Shellgas är ett dotterföretag till Svenska Shell, samt att företaget har förklarat sig villigt till fullt samarbete med skifferoljebolaget såväl försäljningsmässigt som tekniskt sett. Det måste givetvis vara synnerligen värdefullt för en ny producent att få tillgodogöra sig de samlade tekniska erfarenheter, som under många år vunnits inom detta område på annat håll. Shellgas har sålunda erbjudit sig att underhandla om inköp av skifferoljebolagets produktion av fullgod gasol. För närvarande är gasolen alltför svavelbemängd och luktar därför mindre gott vid förbränning, varför den icke torde vara lika uppskattad som shellgasen. Genom Shells internationella förbindelser skulle en god exportdistribution kunna ordnas. Vidare är att märka, att AB Shellgas byggt upp sin försäljning i fullt samförstånd med svenska myndigheter i vad gäller allmän säkerhets- och kontrollsynpunkt samt i samarbete med svenska fabriker. Tyvärr har hittills efterfrågan

på shellgasen varit större än vad som kunnat effektueras på grund av svårigheten att anskaffa erforderlig distributionsmateriel, men gjorda ansträngningar i detta avseende komma under den närmaste framtiden att resultera. För närvarande levererar företaget shellgas till ett stort antal enskilda hushåll, industrier, skolor, sjukhus och olika statliga institutioner. Dessutom har bolaget genom sina internationella förbindelser lyckats medverka till export från svenska industrier av förbrukningsapparater till denna gas, såsom kök och spisar m. m.

Såsom ett skäl för att skifferoljebolaget skall handha gasoldistributionen i egen regi anför departementschefen i propositionen bl. a. även att de utomstående företag, som för närvarande kunna tänkas komma i fråga att omhändertaga gasoldistributionen, »kunna givetvis icke ha samma intresse som skifferoljebolaget att hålla nere priset på gasolen». Detta måste anses vara ett något egendomligt uttalande även utan att man därför skall behöva göra någon närmare jämförelse med statliga företags prissättning. Distributionskostnaderna måste väl i stort sett bli desamma; i varje fall torde de icke bli billigare för ett statligt företag än för ett privat, varför det enda som då ev. skulle kunna skilja skulle vara vinstpålägget. Därvid är att observera, att AB Shellgas prissättning icke medger full täckning för dess kostnader och trots att företaget är ensamförsäljare av butangasen. Ett privatföretag kan vid introducerandet av en ny produkt på marknaden taga förluster på sin prissättning under ett antal år för att senare, när försäljningen uppdrivits, taga igen dessa på en därigenom framdriven större försäljningsvolym. Huruvida ett statligt företag kan göra detta i samma omfattning är oklart, men företagsledningen torde åtminstone i regel av hänsyn till staten-aktieägaren vara benägen för att visa vinster, då ledningen eljest lätt kan få ett skimmer av att icke motsvara förtroendet, även om detta skulle vara oberättigat.

Vidare erinrar departementschefen om 1945 års oljeutrednings förslag om ett statligt oljemonopol. Det är emellertid svårt att se, att detta förslag skulle kunna vara av någon betydelse för frågan om lämpligheten av att upptaga förhandlingar med ett eller flera företag inom oljebranschen angående övertagande av gasoldistributionen.

Tyngst vägande mot en gasoldistribution i skifferoljebolagets egen regi måste dock investeringssynpunkterna anses vara, särskilt som tillkomsten av ännu en omfattande distributionsapparat för dylik gas icke är betydelselös i nuvarande bristsituation. Fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret ha även på denna punkt hyst starka betänkligheter mot förslaget. Även om riksdagen skulle komma att godkänna Kungl. Maj:ts förslag i ifrågavarande del, är det väl icke säkert att de myndigheter, som bevilja investeringstillstånd, med den ingående kännedom om materiel- och arbetskraftsläget, som de besitta, anse det lämpligt med därför erforderliga investeringar. Enligt departementschefens allmänna resonemang i propositionen böra ju de statliga industriföretagen drivas efter samma affärsmässiga principer som privata företag. Därav torde väl även kun-

na förutsättas, att statliga industriföretag icke heller böra erhålla några speciella förmåner i denna sin egenskap t. ex. vad beträffar erhållande av investeringstillstånd. Det nuvarande läget kräver ju en mycket stark återhållsamhet beträffande investeringar, och detta bör väl därför även gälla statliga företag.

Därför föreslås,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 219 måtte såsom sin mening uttala, att Svenska skifferoljebolaget för närvarande icke bör omhänderhava distributionen i egen regi av inom bolaget tillverkad gasol.

Stockholm den 6 maj 1947.

E. Birke.

Georg Fahlman.

Einar Hæggblom.

Nils Holmström.
